Халктынъ куьши – бирликте!

Ногай давысы

Голос ногайцев

Общественно-политическая республиканская газета
Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Парламентининъ эм Правительствосынынъ газетасы
Учредители газеты – Парламент и Правительство КЧР

Бийсемби, 14 коькек (апрель) 2022 йыл № 27 (8753)

1938 йылдынъ 23 июлиннен алып шыгады

ЯНЪЫ АЬЛЛЕРДЕ ОЬРЛЕНУЬВДИ ТЕРГЕП

Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Басшысы Рашид Темрезов КЧР Правительствосынынъ Председателининъ орынбасарлары ман йыйылыс озгарды, онынъ барысында республикадынъ тебенли социал-экономикалык оьрленуьвин аьжетсизлев бойынша соравларды тергедилер.

Рашид Темрезов буьгуьнги куьнге уьстинликли эсапты – баьри алынган борышларды толтырмага, федераллык оьлшемде экономикадынъ баьри демевлев амалларын толысынша кулланмага керегин белгиледи. Ол Россияга карсы санкциялар республикадынъ экономикасына себеп этуьвлерин тоьменлетпеге керегин белгиледи.

БААЛАРДЫ ТОЬМЕНЛЕТУЬВ АКЫНДА

Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Правительствосында вице-премьер Евгений Поляковтынъ басшылавы ман тамак азык туькенлеринде бааларды токтастырув соравларына багысланган йыйылыс озды. Республикадынъ уьйкен сатув-этуьв объектлерининъ – «Меркурий», «S-MART», «Рица», «Склад заморозки», «Мир» предприятиелерининъ элшилери регионнынъ Правительствосынынъ агзаларынынъ ойлары ман – бааларды оьстируьвди тоьменлетуьв эм бир кесек социаллык маьнели товарларга ювыктагы эки айга бааларды тоьменлетуьв бойынша оьзлерине борыш алдылар.

Алынган борышлар туькенлерде секерге 5 процеттен йогары болмаган оьлшемде, суьтке, унга, куьнайланмайга, оннан сонъ «борщ йыйылмасына» (ералма, капыста, соган, пыхы) 10 процеттен йогары болмаган оьлшемде баады оьстируьвге (наценка) тыйгынлык салмага амал береек.

Соны ман биргесине КЧР Правительствосы санкциялар аьллеринде эпшилликти оькиметлик демевлевдинъ амаллары ман сатув-этуьв организацияларынынъ элшилерин таныстырдылар.

РЕГИОНЛЫК ПРОЕКТЛЕРДИ ЯШАВГА ЭНДИРУЬВ

КЧР Правительствосынынъ Председатели Мурат Аргунов Карашай-Шеркеш ерининъ юртында регионлык проектлерди эм программаларды яшавга эндируьв соравы бойынша КЧР проектлик аьрекетлик Советининъ йыйылысын озгарды. Министерстволардынъ эм ведомстволардынъ басшылары озган йыйылыстынъ протоколлы тапшырувларын толтырув бойынша бажарылган куллык акында айттылар.

Амалламадынъ катнасувшылары регионлык проектлерди эм программаларды яшавга эндируьвде санкциялык басым этуьв аьллеринде туьзилген экономикалык аьл мен тувмага болаяк кавыфлыкларды карастырдылар эм оларды тоьменлетуьв бойынша амалларды тергедилер.

Йыйылыста белгиленгенинше, ювыктагы заманга бас сорав – ол миллет проектлерининъ амалламаларын яшавга эндируьв бойынша келисуьвлерди тез туьзуьв бойынша амалламаларды аьжетсизлевде куллыкты уйгынлав.

ТУРИЗМ ТАРМАГЫНДА БИРГЕЛЕС ИСЛЕСУЬВ

Керуьв Кавказда туризмди оьрлендируьвдинъ маьнели соравлары «Керуьв Кавказда туризмди тебенли оьрлендируьв эм СКФО эм Адыгей Республикасынынъ юртында регионлар ара туристлик проектти туьзуьв» деп аталган федераллык йыйылыста тергелди.

Йыйылыс Оькиметлик Думасынынъ туризм эм туристлик инфратуьзилисти оьрлендируьв бойынша комитетининъ председателининъ биринши орынбасары Николай Валуевтинъ басшылыгы ман озды. Онынъ куллыгында СКФО-да РФ Президентининъ ваькил элшисининъ ороынбасары Владимир Надыкто эм Россия экономикалык оьрленуьв министерствосынынъ СКФО-дынъ социал-экономикалык оьрленуьв Департаментининъ директоры Игорь Храновский катнастылар.

Эки стратегиялык сессиядынъ барысында йолыгыстынъ катнасувшылары Керуьв Кавказдынъ регионларынынъ туристлик интеграциясы ман байланыслы соравын тергедилер.

Амалламадынъ калыбында Карашай-Шеркеш ери СКФО регионлары ман эм Адыгей Республикасы ман туризм тармагында биргелес ислесуьв акында келисуьвге КЧР туризм эм курортлар министри Расул Текеев кол басты.

Федераллык йыйылысты Оькиметлик Думасынынъ туризм эм туристлик инфратуьзилисти оьрлендируьв бойынша комитети, Орыс Географиялык ямагатшылыгы, Дагестан Республикасынынъ туризм эм халк-художестволы промысельлери бойынша министерствосы, Керуьв-Кавказ федераллык университети эм оьзге ведомстволар боладылар.

ЮРТЫМЫЗДЫНЪ МЕРЕКЕСИНЕ БАГЫСЛАНДЫ

Быйылдынъ 12-нши апрелинде «Россиядынъ почтасы» ФГУП-нынъ КЧР бойынша Управлениесинде Карашай-Шеркеш Республикасы туьзилгенли 100 йыллык мерекесине деп баспаланган айырым конверт кулланувга киргистилди. Мерекели конверттинъ тиражы – 50 мынъ экземпляр.

Белгилисинше, Карашай-Шеркеш автономиялы области 1922 йылдынъ 12-нши январинде туьзилген, 1991-нши йылда РСФСР-дынъ туьзилисинде ол Карашай-Шеркеш Совет Социалистлик Республикасына туьрлендирилген. Аьлиги атын Россиядынъ энъ де коьп миллетли субъетлерининъ бириси 1992 йылда алган.

«Буьгуьнги амаллама эстеликли куьнге – юртымыз туьзилгенли 100 йыллык мерекеге багысланып уйгынланган. Сол мырат пан айырым почта штемпели аьзирленген», – деди КЧР бойынша УФПС-нынъ директоры Ахмат Лайпанов.

Айырым штемпель сол куьннинъ узагында кулланылды. Айтып озбага керек, оны ман белгиленген конвертлердинъ айырым тарихлик маьнеси бар.

Байрам амалламасында республикамыздынъ ямагатшылык-политикалык аьрекетшилери, КЧР Правительствосынынъ эм Халк Йыйынынынъ элшилери, республикалык газеталардынъ бас редакторлары ортакшылык эттилер.

(Оьз хабаршымыз).

Дурбатларда: торжествоны амалламадан коьринислер.

Ярмалыктан репортаж

ЙОГАРЫ КОЬНЪИЛЛИКТИ САВГАЛАП

Азбарда язлыктынъ мине деген яйма шуваклы куьни эди. Кими яяв, кими автокоьлик пен, аьдемлер ян-яктан Эркин-Шахар поселогына асыга эдилер. Тогызыншы апрельде Ногай муниципал районынынъ орталыгы – Эркин-Шахар поселогында аьдеттеги язлык ярмалыгы озды. Ярмалыктынъ куллыгында Ногай муниципал район администрациясынынъ басшысынынъ орынбасары Галина Касиева, район администрациясынынъ авыл хозяйство боьлигининъ басшысы Махмуд Каракаев, Эркин-Шахар поселок администрациясынынъ басшысы Валерий Карасов катнастылар.

Амалламады юргистуьвши йыйылганларга каратылган хошлав соьзин айта келип, кобан ногайларынынъ бурын саьвдегерлик пен кайтип каьр шеккенлери акында кызыклы хабарлады. Белгилисинше, ногайлар аьвелгиде ер-дуныядынъ шет-кыйырсыз ерлеринде коьшип-конып малшылык пан каьрлеп юргенлер. Конган ерлерине ногайларга эл кезип, сатуьв-этуьв мен каьрлеген саьвдегерлер керекли товарларды аькелип, оларды ерли продуктларга авыстырып турганлар. Товарларды туьелер, атлар, оьгизлер егилген арбалар ман еткерип турганлар. Сондай болып, ногайлар оьзлери де болдыратаган товарларын сатпага аькетип турганлар. Коьбисинше аьлде, ата-бабаларымыз аькеткен затларын керексинген товарларга авыстырып кайтканлар.

Йыйылганларды Эркин-Шахар поселогынынъ Маданият уьйининъ «Толкын» балалар театрынынъ (етекшиси Наталья Ермошина) катнасувшылары туьрли ойынлар ман, сынаслар ман кызыксындырдылар. Сондай болып, район Маданият уьйининъ «Калина красная», Икон-Халк авыл Маданият уьйининъ «Юлдыз» ансамбльлери, йыршылар Мая Кумратова, Лаура Керейтова, Эдуард Джазов ярмалыкты кувалышлы байрамга айландырдылар. Олардан да баска бурынгы ногай байрамларынынъ бас персонажы – «теке» кажавлы хабарлары ман келген аьдемлердинъ коьнъиллерин коьтерди.

Адил-Халк авылынынъ Маданият уьйининъ басшысы Зайрат Уракчиева ярмалыкты йоклавшыларды юмсак катламалар ман, ногай шай ман тамакландырып турды.

Сол куьн ярмалыкта коьплеген авыл хозяйство предприятиелери эм байыр эпшиллер катнастылар. Айтпага, «Южный» комбинаты ясылшаларды 60 маьнетке (комбинатта баасы 110 маьнет), Эркин-Шахар секер заводы секердинъ шувалын 3250 мынъ маьнетке, балшылар да оьз продукцияларын колай баага саттылар.

– Буьгуьн Ногай муниципал район орталыгында язлык ярмалыгын озгарамыз. Район администрациясынынъ маданият боьлигининъ, Эркин-Шахар поселогынынъ Маданият уьйининъ, поселоктынъ ортак билимлендируьв мектебининъ окувшыларынынъ куьшлери мен ярмалыктынъ катнасувшыларына йогары коьнъилликти туьзуьв мырат пан Ногай муниципал районымыздынъ юртында яшайтаган туьрли халклардынъ маданиятына багыслап, концерт программасын уйгынлаганмыз, – деп кызыклы боьлисти Ногай муниципал район администрациясынынъ басшысынынъ орынбасары Галина Касиева.

Язлык шакта баьри авылшылар ералма эгуьв мен каьр шегедилер. Сол себепли аьдемлердинъ энъ де бек эслерин ярмалыкта ералмадынъ баалары караттылар. Онынъ баасы орташа 40-50 маьнет эди.

Суьйткенде, авыл хозяйство товар болдырувшылардынъ продукцияларынынъ баалары туькенлердегиннен эсе сезимли тоьмен эди. Ол зат аьр кимде де коьнъилликти тувдырады.

А. НАЙМАНОВ,
Эркин-Шахар поселогы.

Дурбатларда: амалламадан коьринислер.

ЭКОЛОГИЯЛЫК МАРАФОНЫ

Карашай-Шеркеш еринде «Генераллык йыйыстырув» экологиялык марафоны басланган. Онынъ калыбында апрель айыннан баслап ноябрьге дейим респуьликадынъ баьри калаларында эм районларында юртларды тазалав озаяк. Сувягаларды тазалав «Россия сувы» Савлайроссиялык акциясынынъ калыбында озады.

8 апрельде йыйыстырув куллыклары Адыге-Хабль эм Ногай районларында оздылар. Эки районнынъ эки мынъга ювык яшавшылары 50 гектарда йыйыстырдылар.

Сувягаларды йыйыстырувга район администрацияларынынъ куллыкшылары, туьрли коллективлер эм яшарлык юртлардынъ яшавшылары шыктылар. Апрель айында генераллык йыйыстырув Усть-Джегута районында озаяк. Марафонды КЧР табиат мырсатлары эм экология министерствосы уйгынлаган.

«НОГАЙ ДАВЫСЫНА» ЯЗЫЛЫНЪЫЗ!

Баалы окувшылар! «Ногай давысы» республикалык газетасына 2022 йылдынъ экинши яртысына кол басув кампаниясы басланган.

ГАЗЕТАГА
КОЛ БАСУВДЫНЪ
БААСЫ:

393 маьнет 36 каьпик

болады.

Уллы Аталык кавгасынынъ ветеранлары эм катнасувшылары, 1-нши, 2-нши куьптинъ сакатлары уьшин кол басувдынъ баасы –

338 маьнет 04 каьпик.

«Ногай давысы» газетасын Баспа уьйине келип алаяклар уьшин кол басувдынъ баасы –

200 маьнет.

Карачаево-Черкесская Республика

Ясы уьйкеннинъ мерекеси

«АНАДЫНЪ БУВЫ, АЛТЫННЫНЪ СУВЫ»

Биринши класстан бирге окып, бир партада олтырган, бир окув отанында кеспилик билимлер алган кыймасымнынъ анасы акында эртеден язбага суьйген ойымды онынъ мерекели тувган куьни мен байланыстырдым. Сол заттынъ себеби йок тувыл, кыскаяклыдынъ аналык коьрими, ис йигитлиги, яшав зегенлиги дайым сыйлавымды тувдырганлар. Онынъ яшавы коьп ногай кыскаяклыларынынъ яшавындай коьринсе де, бактысында авыр шаклар аз болмаганлар.

Джамиля Эреджеповна Аксиева 1937 йылдынъ 11 апрелинде Икон-Халк авылында тувган. Онынъ балалыгы кавга алдындагы эм кавга йылларынынъ авыр заманлары ман рас келгенлер. Атасы Эреджеп Идрисович Кошев (ногайлар арасына эртеден коьшип, яшап калган шеркеш аьелден) Уллы Аталык кавгасы басланып, Кызыл Аьскер сыдыраларына шакырылганда, Джамиля тек 4 ясындагы бала болган. Ол анасы Кенжехан ман эм кардашы Магомет пен калган.

– Атамнан кишкей болып калганман, сонынъ уьшин онынъ акында тек анамнынъ эскеруьвериннен билемен. Атамыздынъ дурбаты дайым коьз алдымызда илинип турган. Кавгадынъ согыс майданларында калган коьплеген йигитлердей болып, атам да кавгадан кайтпаган, уьйдегилер онынъ акында «белгисиз йок болган» деген билдируьвди алганлар. Онынъ коьмилген ери белгили болмаганша, анамыз да, биз – балалары да, ол эсикти ашып кирип келер, деген уьмитимизди йоймаганмыз, – деп атасын эске алады Джамиля.

Тек балалар оьсип еткенде, Магометтинъ шалысувлары ман аталарынынъ акында билдируьвлер табылдылар, онынъ коьмилген ери белгили болды. Магомет атасынынъ коьмилген еринде болып, дувасын окыган сонъ, яны тыныш тапты. Энди «Эреджеп Идрисович Кошев – 1905 йылда Икон-Халк авылында тувган, рядовой, Краснодар крайынынъ Саратовская станицасынынъ кардашлык мезарында коьмилген» деген язылув кавга йигитлерининъ Эстелик китабына киргистилген. Айтып озайым, сол кан тоьгисли кавгадан Эреджептинъ боьлелери Мариль, Умар, Исмаил Кошевлер де уьйлерине кайтпаганлар.

Кавгадан сонъгы йылларда Джамилядынъ анасы Кенжехан да коьп кыйынлыкларды шекти. Аьелдинъ кешинмелиги уьшин авыр кыр куллыкларында юрди, эки кишкей балаларынынъ атасы да, анасы да болып уьлгирди. Балалар аналарына яныплы ярдамшылары болып оьстилер. Тек яшав йорыкласып, балалар да аямаган ясына еткенде, аьелдинъ яшавын туьнъилткен каза болды.

Кавга оты соьнген болса да, онынъ сонъалыклары оьзи акында билдиретаган эдилер. 15 ясындагы Магомет кырга йолдаслары ман барып, бийдарке мен шемишке сабак, наьртуьк сабак йыйып аькелди. Аьелге хайырын тийдирген сонъ, кыр тоьске ойнамага кетти. Сонда ол яслар ман граната табады. Онынъ кавыфлык эндиреегин анъламай, яс бала гранатады тас пан согады эм граната колында атылады.

– Гранатадынъ атылувы Магометтинъ бир коьзин, колын, аягын яралады. Колын врачлар куткараялмай, кеспеге амалсыз болдылар, бир коьзининъ коьруьви де осалланды. Доьрт айга ювык заманды больница анамнынъ яшаган ери болды, кеше-куьндиз Аллахтан баласына савлык тиледи. «Кайгыдан кан ютты», деп сондай затка айтыла болар. Магометтинъ «ишеек сувы атасы да, анасы да болып уьлгирди. Балалар аналарына яныплы ярдамшылары болып оьстилер. Тек яшав йорыкласып, балалар да аямаган ясына еткенде, аьелдинъ яшавын туьнъилткен каза болды.

таьвесилмеди». Аз-аздан савлыгы колайланды. Ол этеек куллыгыннан да калмады, уьйли, аьелли де болды, уьш ийги аьвлетин де оьстирди. Кардашымнынъ касымда йок болувына йырма йылга ювык да ювыклаятыр, еринде еннетли болсын, – деп авыр куьрсинеди Джамиля, аьелдинъ авыр куьнлерин эске алып.

Джамиля кишкейиннен анасынынъ авырмаган еринде яткан дегендей аьвлет болып оьсти. Анасын уьйде олтыртпага суьйип, кыр куллыкларына ол 14-15 ясларында шыгып баслады. Ясына етпегеннен себеп, ога бир сыдыра шемишке, бир сыдыра наьртуьк отавды сенип турдылар. Барганнан барган сайын онынъ ис сулыбы оьсти.

– Аьдемлер бир гектар секер шувылдырды отасалар, мен экев отадым, олар экев отасалар, мен уьшев отадым, – деп оьктемли эскереди куллык эткен йылларын Джамиля. – Мен Мират Аксиевадынъ алдышы звеносында куллык эткенмен. Бизи мен бирге Асият Баисова, Зилейка Карасова, Клычхан Баисова, Аппак Абиева эм баскалар куллык эткенлер. Олар акында энъ ийги эскеруьвлеримди саклайман, биз бир татым аьелдинъ аьдемлериндей болып турганмыз эм ислегенмиз. Куллыгымыз уьшин бизге совхоз кыйын актан баска, бийдай, секер, жом беретаган эди. Алты гектар ер отап, трактористлер мен бирдей болып, бийдай алган куьнлерим де болганлар. Сол йылларда совхоздынъ директоры болып куллык эткен Николай Юсупович Наймановтан ийги куллыгым уьшин коьп разылык соьзлерди эситкенмен. Совхоздынъ етекшилиги кыр куллыкшыларына уьйкен эс беретаган эди.

Совхоз кырларында ийги куллыгы уьшин Джамиля коьплеген Сый грамоталар ман савгаланган. Оны бир неше кере район Советине депутат этип айырганлар. Аьле йогары ис етимислери уьшин СССР-дынъ Оьр Советине депутат этип айырувга да аты тергелген, тек кайдай да бир билимлендируьвининъ йок болувы тыйдажлыкты тувдырган. Сондай сыйга сол йылларда баска бригадада звеньевод болып куллык эткен Клычхан Умалатова тийисли болган.

Ис аьрекети мен биргесине Джамилядынъ аьел бактысы да туьзилген. Бойлы, ярасык сынлы, куллыкшы кызды анасы да, атасы да эрте оьлген конъысы яс, кардашынынъ йолдасы Сахат-Герей Аксиев коьзлеген. Эки яс аьдем оьз сезимлеринде беркип, аьел туьзгенлер эм оларда тувынъыш кызлары тувган. Балага Сагат-Герейдинъ авырып оьлген карындасы, окытувшы болган Батоктынъ атын, «сондай аьруьв кыз болсын», деп бергенлер. Сахат-Герей Армавир каласында йол усталар техникумын окып кутылып, кесписи бойынша куллык эткен. Тек аьел наьсибине, яшавга куванып, ога узак йыллар яшамага буйырмаган. 29 ясында авыр мараз онынъ яшавын уьзген. Аьелде тувган экинши кыз баласы Насыпхан уьш айлык бала болып калган.

Аьле де уьй болып уьлгирмеген Джамиляга яшавында балаларын аяк уьстине салар уьшин, билек туьрип ислемеге керек болды. Тап суьйтип те болды, ол бир тувыл, эки аьдем уьшин, арт карамай исследи. Неге десенъ балалар уьшин яны тынышлы эди, олар абайлары Кенжеханнан уьйкен суьювди де, карав беруьвди де, тербиялавды да алып турдылар. Кенжехан улыннан кызына, авылдынъ ой бетинде салган уьйине коьшип, сонъгы куьнлерине дейим бирге яшады.

Джамиля Икон-Халк совхозында 26 йыл куллык этти. Ама йыл шагы ман байланыслы куллыктан алатаган кыйын акы оьсип еткен кызларын окытпага, олардынъ керексинуьвлерине етпей баслаганда, ол Адыге-Хабль районынынъ ПМК курылыс организациясына куллыкка коьшти. Мунда ол аялавшыдынъ (штукатурщик) кесписине уьйренди. Сол куллыкта пенсияга шыкканша, 15 йыл исследи. Мунда да Джамиля атын сый ман айттырды, коьплеген Муьсиревлерге, Сый грамоталарга тийисли болды. 10 йылды шеретте турып, Адыге-Хабль район орталыгында квартира алды, «СССР Ис ветераны» деген атка тийисли болды, ветераннынъ медалин алды.

1988 йылдынъ басында Джамиля йылы сув, газ болган квартирасына анасын коьширмеге асыкты. Ама авыл яшавына уьйренген Кенжехан алты айга дейим коьшпеге унамай турды. «Анамды квартирага уьйретер уьшин, он куьнди онынъ кыймасларын аькелип тургысттым. Янъы онъайлыкларга куванып, анам язык бир йыл да яшамай, акыйкат дуныяга кетти. Ол 82 ясында эди», – дейди Джамиля.

Джамилядынъ кызлары савлай яшавын авыр куллыкларда ислеген аналарынынъ куьшин аклап билдилер. Бир куьн олар уьшин аналарынынъ бети кызармады. Кызлардынъ окувлары, нызамлары, яшав-турмыслары анадынъ юрегин оьктем эттилер.

Баток (коьплер оны Лиза деп биледилер) авыл мектебининъ 8 классын отличиели, педучилищеди кызыл диплом ман кутылды. Сонъ Кабарты-Балкар оькиметлик университетинде окыды. Бара-тура илмилик диссертациясын яклап, техникалык илмилерининъ кандидаты болды. 28 йылдан артык заманды билимлендируьв тармагында исследи. Олардынъ саныннан 17 йылды КЧГТА-да математика кафедрасынынъ доценти болып куллык этти. Йырма йылдан артык заманды Баток Турцияда яшайды. Ол туьрк ногай ясы Сами Полат пан аьел туьзген. Самидинъ ата-балары Канглы авылыннан Турцияга коьшкен ногайлардан.

Экинши кызы Насыпхан да анасын окувга ымтылыслыгы ман кувандырды. Онынъ эки йогары билимлендируьви бар. Насыпхан Ставрополь крайынынъ Кочубей селосында яшайды. Сонда ок опталык базалардынъ бирисинде бухгалтерияда куллык этеди. Ол Матакайлардынъ тукымын оьстирген эки ийги ул баладынъ анасы эм бир кыз немересининъ абайы.

Кызлар аьеллери мен аналарынынъ уьйинде йыйы конаклар, кайсы керегине де етип турадылар. Халкта «анадынъ бувы, алтыннынъ сувы» деп билмей айтпаганлар. Суьйтип, бу аьелде де эки ялгыз анадынъ колында оьскен балалар яшавда корланмай, суьюв авасында, мыратларына етип яшайдылар.

Джамиля Эреджеповнады сыйлы мерекеси мен куплаймыз, берк ден савлыкты эм коьп ийгиликлерди сагынамыз!

Р.НАЙМАНОВА.

ДУРБАТЛАРДА: Д.Аксиева; Джамиля Аксиева (солдан экинши) эм ис йолдаслары – звеньевойлар Мират Аксиева, Фатима Саметова эм Клычхан Умалатова.

КУЛЛЫГЫ МАН СЫЙ ТАПКАН

Яшавда аьр бир аьдем де янына якын кеспиди сайлайды. Буьгуьнги макаламыздынъ бас геройы Кобан сувынынъ ягасында орынласкан бурынгы конаксуьер ногай юрты – Эркин-Юрт авылыннан (аьвелде Орак авылы) Заур Юрьевич Алабердов та яшавда оьз сайлавын эткен. Ол ишки ислер органларында куллык этеди.

– Мен аьелде ялгызбан. Оькинишке, атам дуныядан эрте кешкен. Аллах еннетли этсин. Мен ол заманда тек тогыз ясымда болганман. Нагашакам Руслан (ога таныганлары Феликс дейдилер) Ксиров мени асыл эткен, шынты эр эткен. Ога уьйкен разылыгымды билдиремен. Яшавда сосы куллыкты сайлавда мага тагы да бир йигит, алал юрекли нагашакам Роман (Мухадин) Еслемесов ийги коьрим болган. Еринде еннетли болсын! – деп боьлисти айкасувымызда Заур Алабердов.

Эркин-Юрт авылынынъ ортак билимлендируьв мектебининъ 11 классын кутылган сонъ, Роман Еслемесовтынъ кенъесуьви мен Москва каласынынъ милиция школасына окувга туьскен. Доьрт йылдан сонъ, окувын етимисли кутылган яс аьдем ис аьрекетин Карашай-Шеркеш Республикасы бойынша ишки ислер органларында каравыллав службасында баслаган.

Мунда бес йылдынъ бойында сулып йыйып, ердесимиз 2010 йылда ЯНАО-га куллыкка коьшкен. Энъ алды ман Ямал районынынъ орталыгы Яр-Сале поселогында ишки ислер боьлигинде белсинли куллык эткен. Сол заманда боьликти онынъ авылдасы, ногайдынъ кайратлы аьдемлерининъ бириси Роман Абдуллович Еслемесов басшылаган. Мунда ети йылдынъ бойында участковыйдынъ ярдамшысы, оперуполномоченный, тамада оперуполномоченный, сонъ уголовлык-излев боьлигининъ басшысы болып аьрекетлеген.

2017 йылда куллыгына сахый, кайратлы ногай ясты ЯНАО бойынша УВД-га куллыкка шакырганлар. Оьктемлик пен айтпага керек, буьгуьнги куьнде болымлы, йигит замандасымыз полициядынъ майоры Заур Юрьевич Алабердов Ямал-Ненец автономиялы округынынъ орталыгы Салехард каласындагы ишки ислер Управлениесининъ билдируьв технологиялары (ИТ) бойынша карыжлыкты ашыклав боьлигининъ басшысы болып куллык этеди. Онынъ каныгыслы аьрекети мен сансыз кыянатлыклар ашыкланганлар эм соьле де ашыкланадылар. Заур Юрьевич кайратлыгы ман кыралымыздынъ коьп туьрли регионларында болып, ога сенилген борышларды намысы ман толтырады. Сол зат акында оны ман бирге куллык этетаган ис йолдаслары да оьктемлик пен айтадылар. Яшавда сосы кеспиди сайлавга себеп эткен ясы уьйкен авылдасы Роман Еслемесов акында ол уьйкен оьктемлик пен эскереди.

Болымлы замандасымыз

– Аьле бала болып эсимде, уьстинде милициядынъ кийими мен бизге Роман (Мухадин) Абдуллович Еслемесов конакка йыйы келетаган эди. Акыллы, йогары билимли нагашакам соьле де меним коьз алдымда турады. Кардаш-кавымга бек яныплы аьдем болган. Ол атамнынъ кардашы эди, – деп кызыклы хабарлады Заур Юрьевич.

Касиети бойынша туврашыл, халкына янавырувлы ердесимиз Заур Алабердов коьп йыллык намыслы куллыгы уьшин коьплеген оькиметлик савгалар ман белгиленген. Айтпага, Россия Федерациясынынъ ишки ислер министрининъ бир неше Разылык хатлары ман, Приуралье федераллык округы бойынша РФ Президентининъ ваькил элшисининъ Разылык хаты ман, ЯНАО губернаторынынъ Разылык хатлары ман савгаланган.

Заурдынъ атасы Юрий Алабердов коьп йыллардынъ бойында коьлик айдавшы болып белсинли ислеген, савлай тоьгерекке айтылган намыслы, куллыксуьер аьдем эди. Аьелдинъ анасы – бавырмалы ногай кыскаяклысы Женетхан Муссабиевна Алабердова Эркин-Юрт авылынынъ ортак билимлендируьв мектебинде баьленше йылларды окытувшы болып куллык этип келеятыр.

Биз Заур Алабердовка алдыдагы куллыгында тек йогары етимислерди, куллык басамаклары ман тагы да коьтерилип барганын, наьсип-моллыкты, коьп куванышларды сагынамыз. Йоравларымды ятлав ман келтирмеге суьемен:

Толкынласкан
Кобан сувдынъ
бойында
Орынласкан ногай
авыл Эркин-Юрт.
Конаксуьер
меканларын
кенъ курган
Баьтирлерди
асыл эткен
Орак юрт.

Орак эли оьмир
бойы бурыннан
Куллыксуьер
йигитлер мен
айтувлы.
Мырза юрттынъ
сом билекли яслары
Акыйкатлай,
аьр исте де
кайратлы.

Орак элдинъ
бесигинде
тербелген,
Асыл болган
Алабердов Заур да.
Полиция майоры
мертебеси,
Ата юрттан
алыстагы Ямалда.

Сав керуьвге ногай
атын
айттырып,
Сен ислейсинъ
басшы болып,
кутлаймыз.
Оьктемсиймиз
Заур буьгуьн
сени мен,
Ден савлыкты,
етимисти
йораймыз.

А. НАЙМАНОВ,
Салехард каласы.

ДУРБАТТА: Ямал-Ненец автономиялы округы бойынша ишки ислер Управлениесининъ билдируьв технологияларында (ИТ) карыжлыкты ашыклав боьлигининъ басшысы, полициядынъ майоры З. Алабердов ортада.

Амалламадан репортаж

ЭНЪ ИЙГИЛЕР САВГАЛАНДЫЛАР

Туьнегуьнлерде Карашай-Шеркеш Республикасынынъ аьскершилик комиссариаты туьзилгенли 100 йыллыгына багысланып, эстеликли амаллама озды. Амалламада КЧР Басшысынынъ эм Правительствосынынъ Администрациясынынъ етекшисининъ биринши орынбасары Ахмат Семенов, Кубыла аьскершилик округынынъ бирлестирилген стратегиялык командованиесининъ куьбининъ инспекторы, генерал-майор, педагогикалык илмилерининъ кандидаты Юрий Злыгостев, КЧР аьскершилик комиссары, полковник Сергей Белобородов, РФ Савытлы Куьшлерининъ ветеранлары эм республикалык аьскершилик комиссариатынынъ яшавшылар ман куллык этуьв боьлигининъ басшысы Арсланбек Шебзухов, комиссариаттынъ куллыкшылары, коьлемлик билдируьв амалларынынъ журналистлери катнастылар.

Амалламады Арсланбек Шебзухов юргистти.

КЧР Басшысынынъ эм Правительствосынынъ Администрациясынынъ етекшисининъ биринши орынбасары Ахмат Семенов йыйылганларга каратылган кутлавларын айтты.

– Карашай-Шеркеш Республикасынынъ аьскершилик комиссариаты коьплеген йыллардынъ бойында Керуьв-Кавказ федераллык округында энъ алдышылардынъ бириси болады. Аьскерге шакырув куллыгын белсинликте бардырады, болаяк аьскершилерден эм олардынъ ата-аналарыннан тек йылы мактавларды эситпеге боламыз. Элбетте, сол затта аьскершилик комиссариатынынъ коллективининъ усталарынынъ уьлиси айлак уьйкен. Олардынъ коьбисиннен артыгы буьгуьнги йыйында КЧР Басшысынынъ, Халк Йыйынынынъ (Парламентининъ) эм Кубыла аьскершилик округынынъ штабынынъ Сый грамоталары ман белгиленгенлер, – деди Ахмат Абдул-Кадырович эм республикамыздынъ калаларынынъ эм районларынынъ аьскершилик комиссарларын эм алдышы аьрекетшилерин КЧР Басшысынынъ Разылык хатлары ман савгалады.

КЧР Басшысынынъ Разылык хаты ман Адыге-Хабль эм Ногай муниципал районлары ара аьскершилик комиссары Тахир Назирович Бодраков та савгаланды.

Оьзгеристе КЧР аьскершилик комиссары, полковник Сергей Белобородовка соьз берилди.

– Аьскерге шакырув, аьдеттегинше, 1 апрельде басланган. Аьскерде эрлик борышларын толтырмага кетпеге суьетаганлар коьп, ама сонъгы заманларда Украинада тийисли аьскершилик операция баслангаы ман байланыста болаяк аьскершилердинъ ата-аналарында коркыныш тувады. Болаяк аьскершилер Савытлы Куьшлердинъ боьликлерине кызмет кылувга йиберилееклер. Олардынъ бириси де Украинадынъ юртында озатаган тийисли операцияда катнаспаяк, – деп беркитти Сергей Станиславович. Сонъ ол республикалык газеталарынынъ, «Карашай-Шеркеш» ГТРК-сынынъ журналистлери Светлана Килбады, Асан Наймановты, Хусей Лепшоковты, Ира Туаршевады, Руслан Клычевти, Светлана Шагановады «Карашай-Шеркеш аьскершилик комиссариатына 100 йыл» деген медальлер мен савгалады.

(Оьз хабаршымыз.)

ДУРБАТТА: савгалавдан коьринис.

Адабият бети

Аьдем бу дуныяды бир куьн уьнсиз калдырып кетуьв уьшин тувыл, а оьзиннен сонъ кайдай да бир ыз калдырар уьшин тувады. Бир кесеклер ийги кылыклары ман, аьдемшилик касиетлери мен балаларынынъ, ювыкларынынъ юреклеринде йылы эскеруьвлер калдырып кетедилер. Баскалар, аьдемлерге пайда аькелетаган аьрекетликке яшавларын багыслап, онйыллыклар, оьмирлер оьткеннен сонъ да, савлай халктынъ эсиннен таймайдылар.

Бизим халкымызда сондай айтувлы уллары эм кызлары аз тувыллар. Эм солардынъ бириси ногай адабиятынынъ классиги, савлай оьмирин суьйген халкына кызмет кылувга багыслаган Суюн Имамалиевич Капаев болады.

Суюн Имамалиевич Капаев тувганлы 95 йыллыгына рас барып

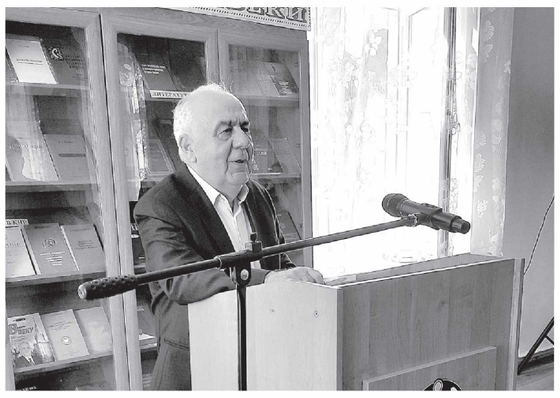

ЗЕГЕНЛИГИ МЕН ЮРЕКЛЕРГЕ ЙОЛ ТАПКАН

Юмадынъ басында Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Х.Б.Байрамукова атлы Оькиметлик Миллет китапханасында Ногай адабиятынынъ эм саниятынынъ куьни озды. Республикамыздынъ халкларынынъ краеведлик эм миллет адабиятынынъ эм саниятынынъ айлыгынынъ калыбында уйгынланган амаллама Карашай-Шеркеш Республикасынынъ халк язувшысы, Дагестан Республикасынынъ маданиятынынъ сыйлы куллыкшысы Суюн Имамалиевич Капаев тувганлы 95 йыллыгына багысланган эди.

Эскеруьв кешлигинде КЧР миллетлер ислери, коьлемлик коммуникациялар эм баспа бойынша министерствосынынъ, КЧР Правительствосындагы гуманитарлык тергевлер Институтынынъ, Ногай драма театрынынъ, ерли коьлемлик билдируьв амалларынынъ элшилери, яратувшылык интеллигенция катнастылар.

Йыйылганларды Х.Б.Байрамукова атлы Оькиметлик Миллет китапханасынынъ директоры Салых Хапчаев саламлады. Оьз соьзинде ол эскеруьв кешлиги Карашай-Шеркеш Республикасынынъ 100 йыллык мерекесин байрамшылавдынъ эм китапханадынъ 100 йыллыгын белгилевге аьзирленуьвдинъ калыбында озгарылатаганын белгиледи.

Амалламадынъ конаклары алдында КЧР миллетлер ислери, коьлемлик коммуникациялар эм баспа бойынша министри Альберт Кумуков соьйледи.

– Ногай адабиятынынъ классиги Суюн Имамалиевич Капаев халкымыздынъ аьлиги замангы адабиятын оьрлендируьвге, сондай болып, тувган тилди саклавга номай косымын эткен. Узак заманнынъ бойында ол район газетасын басшылаган, «Ленин йолы» газетасынынъ бас редакторы болган, 30-га ювык китапты баспалап шыгарган, – деди Альберт Мусабиевич. – Аьлиги заманда онынъ шыгармаларынынъ уьш топламалы йыйынтыгынынъ уьшинши топламасын баспалав бойынша ис бардырылады. Ювыктагы заманда биз сосы ок меканда китаптынъ презентациясына йыйылармыз, деп сенемен.

Сондай болып, ол 2025 йылга дейим Оькиметлик миллет Стратегиясын таралтувдынъ калыбында тувган тиллерди саклав эм оьрлендируьв исине министерстводынъ этетаган косымы акында да айтып озды.

– Озган йылда «Карашай-Шеркеш Республикасынынъ халкларынынъ эртегилери» деген китап дуныя коьрди. Айтпага керек, бизим юртымызда сондай китап озган 60 йылдынъ узагында баспаланмаган. Эм мен буьгуьн сол китапка кирген ногай эртегилери уьстинде куллык эткен филология илмилерининъ кандидаты Аминат Исмаиловна Капланова разылыгымды билдиргим келеди.

Сондай болып, буьгуьн сизди 3-6 ясларындагы ногай балалар уьшин баспаланган «Алтын китап» деген шыгарма ман таныстырмага суьемен. Сол китап уьстинде гуманитарлык тергевлер институтынынъ куллыкшылары – филология илмилерининъ докторы Насипхан Хусиновна Суюнова эм филология илмилерининъ кандидаты Софья Алиевна Кукаева, «Маьметекей» журналынынъ бас редакторы-директоры Асан Найманов аьрекетлегенлер. Мен оларга муьсиревимди билдиремен эм «Алтын китаптынъ» он экземплярын китапханадынъ фондына савгалайман. Айтып озбага керек, муннан алдын 300 китап Ногай муниципал районына кулланувга йиберилген, – деди министр.

Эскеруьв кешлигинде атаклы язувшыдынъ яшав йолы, яратувшылыгы акында филология илмилерининъ кандидаты Аминат Капланова хабарлады.

– Ногай классиги Суюн Имамалиевич Капаевтинъ яратувшылыгы, язувшылар эм тергевшилер арасында кенъ белгили болып, уьйкен сыйлавды тапкан. Онынъ ис эм яратувшылык аьрекетлиги 20-ншы юзйыллыктынъ экинши яртысында басланган. Элли йылга ювык заманды Суюн Имамалиевич язувшылык иси мен каьрлеген. Сол заманнынъ ишинде онынъ ярык коьрген онлаган шыгармалары замандаслары арасында кенъ яйылып кеткенлер. Йыллар оьтип, олар туьрли тиллерге коьширилгенлер, бизим кыралымызда эм онынъ тысында баспаланганлар, – деп баслады докладын Аминат Исмаиловна.

Алим, язувшыдынъ шыгармаларын терен тергеп, олардынъ геройларынынъ келбетлерин ашыклап, Суюн Имамалиевич шынтысы ман да халк язувшысы болганын коьрсетти.

Амалламада язувшыды таныган, билген коьплеген аьдемлер оьз эскеруьвлери мен боьлистилер. Эм олардынъ соьзлеринде Суюн Имамалиевич оьз замандасларынынъ бактысында маьнели орынды тутканы, оны аьдемлер суьйгенлери, сыйлаганлары сезилетаган эди.

– Менимше, Суюн Имамалиевич Капаев ногай халкынынъ энъ де лирикалык язувшысы болган. Ондай болып эжуьвлеп прозады эш бирев де язбаган. «Ювсанды» да, «Ногайдынъ уьйин» де, баска шыгармаларын да алып карайык, олар баьриси де айлак ярасыклы, келбаклы, лирикалык шыгармалар боладылар. Эне сонынъ уьшин де болар, ногай тилинде Халклар ара диктантлар язылсалар да, мектеп окувшылары арасында ятлав окув конкурслары уйгынлансалар да, Суюн Имамалиевичтинъ шыгармалары сайланадылар. Олар, тап Тургеневтинъ прозада ятлавларындай болып, айлак енъил окыладылар, – деди КЧР халк шайири Фарида Сидахметова.

Сондай болып, ол Суюн Имамалиевич Капаев язбага аваслыклары болган коьплеген яс аьдемлерге, солардынъ арасында онынъ оьзине де, ярдамласканы, оьзининъ артыннан тарткаты акында айтты.

– Белгили ногай язувшысы эм шайир, ногай халкынынъ алал улларынынъ бириси Суюн Имамалиевич Капаев оьз бактысын халктынъ маданиятын, адабиятын байытувга багыслады, – деп баслады соьзин «Ногай давысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы-директоры Алтынай Атуова. – Коьплер онынъ зегенли, оьзиншеликли язувшы болганын айтып оздылар, а мен ясы уьйкеннинъ ногай журналистикасын оьрлендируьвге, китап баспалав исине эткен косымы акында айткым келеди.

1955 йылдан алып, 1959 йылга дейим Суюн Имамалиевич «Ленин йолы» область газетасынынъ бас редакторы болган. Сол йылларда газетадынъ бетлеринде ис аьдемнинъ етимислерин, юртымыздынъ политикалык, экономикалык, социаллык яшавын коьрсеткеннен баска болып, ногай халкынынъ да яшавы, онынъ маданияты, адабияты, санияты акында баспалавлар этилип турганлар. Газетадынъ редакторы бола келип, Суюн Имамалиевич оьзи коьплеген макалалар, очерклер язган, онынъ художествосы шыгармалары, окувшылардынъ юреклерине етип, уьйкен кызыксынувды тувдырганлар.

Йыллар оьттилер, заманлар авыстылар, соны ман бирге бизим газетадынъ тыскы коьриниси де, иштелиги де туьрленди. Ама редакция соьле де мунда куллык эткен зегенли, абырайлы, билип, ногай тилининъ энъ де уьйкен устасынынъ ойын тынъламага деп, аппаратка шабатаган эдим.

Ол айлак наьсипли язувшы болган. Неге десенъиз, онынъ шыгармалары соьлеге дейим де окувшыларынынъ эсинде яркын ыз калдырадылар, – деди Рабият Кокова.

Эскеруьв кешлигинде филология илмилерининъ кандидаты Шахидат Курмангулова амалламады уйгынлаган китапханадынъ куллыкшыларына уьйкен ва боьлисти. Ол юртымызда телевидение янъы аьрекетлеп баслаганда, ногай боьлиги аьзирлеген биринши телеберуьвдинъ конагы Суюн Имамалиевич Капаев болганы акында айтып озды.

– Оькинишке, сол телеберуьв соьлеге дейим сакланмаган. Аьвелги йылларда телевидениеде сондай амал болмаган. Ама мага белгили болганынша, Эркин-Юрт авыл мектебининъ музейинде эне сол биринши телеберуьвдинъ барысында этилген каьрт бар. Биз де сол каьрттинъ копиясын «Карашай-Шеркеш» ГТРК-дынъ ногай боьлигининъ тарихининъ стендине ерлестирермиз, деп сенемиз, – деди ол.

Рабият Владиславовна атаклы язувшыдынъ онынъ журналист кепте кепленуьвинде уьйкен орынды тутканы акында хабарлады.

– Яслары коьпке баскаланганына да карамай, Суюн Имамалиевич Капаев атам ман тар айкаскан, бизим уьйимизде коьп кере конакта болган. Сондай куьнлерде биз мектепте шыгармаларын окыйтаган язувшы бизге конакка келген деп, мен айлак бек оьктемсийтаган эдим эм экинши куьн окувга барганда, сол зат акында баьрисине де хабарлап шыгатаган эдим. Йыллар озып, мен телевидениеде аьрекетлеп баслаганда, Суюн Имамалиевич меним телеберуьвлеримнинъ биринши критиги болды.

Кезуьвли телеберуьв кутылганлай эм экранда титрлер коьрсетилип баслананлай, бизим уьйимизде телефон занъырайтаган эди. Эм мен, мага Суюн Имамалиевич тел согатаганын билип, ногай тилининъ энъ де уьйкен устасынынъ ойын тынъламага деп, аппаратка шабатаган эдим.

Ол айлак наьсипли язувшы болган. Неге десенъиз, онынъ шыгармалары соьлеге дейим де окувшыларынынъ эсинде яркын ыз калдырадылар, – деди Рабият Кокова.

Эскеруьв кешлигинде филология илмилерининъ кандидаты Шахидат Курмангулова амалламады уйгынлаган китапханадынъ куллыкшыларына уьйкен муьсиревин билдирди эм китапханадынъ фондына институтта ярык коьрген бир кесек китапларды савгалады.

– Халкка билим урлыкларын шашкан зегенли ярыкландырувшылардынъ атлары мутылмасын деп, Карашай-Шеркеш гуманитарлык тергевлер институты уьйкен куллыкты юргистеди.

Суьйтип, 2019 йылда ногаеведлердинъ куьши мен «Соьз казнасы» деген маьнели баспалав ярык коьрди. Онынъ ишине кирген бай материаллар узак йылларды бойында архивлерде ятатаган эдилер. Насипхан Хусиновна Суюновадынъ шалысувы ман соларды уйыып, уьйкен маьнели шыгарма этип баспаламага амал табылды.

Эне сол зат аьдет болып кетти. Эм биз, ярыкландырувшыларымызга сый-оьрмет этип, олардынъ ногай халкы уьшин этип юрген ислерин коьрсетер мырат пан бир кесек китапларды баспаладык. Соьле болса, Муса Курманалиевич Курманалиевтинъ яшав йолы, аьрекети акында китап уьстинде куллык юргистиледи, – деди Шахидат Азаматовна.

Онынъ соьзлерине Насипхан Суюнова косылды.

– Буьгуьн сосы амалламада Суюн Имамалиевич Капаев яратувшылыклы, зегенли аьдемлерге ярдамласкан, оларды оьзининъ артыннан тарткан деген ойы айтылды. Менимше, сондай яратувшылыклы аьдемлердинъ бириси Кадрия Темирбулатова да болган. Суюн Имамалиевич онынъ яратувшылык бактысында катнаскан. 1972 йылда, Кадрия Темирбулатова бизим юртымызга келип, Фазиль Абдулжалилов пан, Суюн Капаев пен йолыгысып кеткеннен бир йыл озганда, мунда, Черкесск каласында, белгили классигимиздинъ себеп этуьви мен яс шайирдинъ китабы дуныя коьрген.

Карашай-Шеркеш гуманитарлык тергевлер институты Суюн Имамалиевич Капаевтинъ, коьплеген баска зегенли язувшылардынъ, шайирлердинъ яратувшылыгын тергев, кенъ яйылдырув мырат пан уьйкен маьнели баспалавлар уьстинде арымайын куллык этеди. Эм буьгуьн мен китапханадынъ фондына совет ногай поэзиясынынъ классиги Кадрия Темирбулатовадынъ озган йылда ярык коьрген уьш топламалы йыйынтыгын савгалагым келеди, – деди Насипхан Хусиновна.

Амалламадынъ ызында Суюн Имамалиевич Капаевтинъ улы, Карашай-Шеркеш Республикасынынъ халк язувшысы Иса Суюнович Капаев эскеруьв кешлигин уйгынлаган аьдемлерге, амалламага келип, йылы эскеруьвлери мен боьлискенлерге муьсиревин билдирди. Соьзин ол атасынынъ ятлавыннан уьзик пен тамамлады.

– Усталык туьби оба,
Ойыласынъ кетесинъ.
Таьвекел туьби –
кайык,
Минесинъ эм
оьтесинъ.

Узак йылларды мен бу соьзлерге ынанмайтаган эдим. Ама соьле олардынъ акыйкатлыгында эш шекленмеймен. Аьдем эринмеске, колына алган исин сонъына дейим еткермеге керек. Эш бир аьдем оны сенинъ уьшин этпеек.

Биз баьримиз де бу дуныядан кетеекпиз. Атам сол зат акында ашык этип айтатаган эди. Эм сол заттан коркпайтаган эди. Ама аьдем тек яшап калмай, бу яшавда пайдалы бир зат этпеге, халкына оьзиннен сонъ бир аьруьв затты калдырмага керек, дейтаган эди. Меним ойыма коьре, атам сол затты этип уьлгирди, – деди Иса Суюнович.

Амалламадынъ ызында Ногай драма театрынынъ артистлери Суюн Имамалиевич Капаевтинъ ятлавларын окыдылар, онынъ соьзлерине язылган йырларды йырладылар.

Мадина МИЖЕВА.

ДУРБАТЛАРДА: амалламадан коьринислер.

Автордынъ алган дурбатлары.

«ТУВГАН АВЫЛЫМ – ЕЛБЕСИГИМ»

БАЛДАН ТАЬТЛИ БАЛТА АВЫЛЫМ

(Басы 23,25,26 номерлерде).

АВЫЛДЫНЪ ОЬКТЕМЛЕРИ

Руслан Теуматович Есенеев Ивановск каласынынъ химия-технологиялык академиясында йогары билим алган, сонъ Керуьв-Кавказ оькиметлик служба академиясында «Оькиметлик эм муниципал басшылав» кесписи бойынша окыган. 1997 йылдан алып Р.Т.Есенеев оькиметлик ис орынларда ислеген.

2016 йылда РФ Правительствосынынъ токтасы ман ога «Россия Федерациясынынъ 2 классы оькиметлик маслагатшысы» деген дереже берилген.

Коьп йыллык намыслы иси, йогары етимислери уьшин Руслан Есенеевке РФ транспорт министрининъ Разылыгы билдирилген, оннан баска «Оькиметлик коьз салувдынъ сыйлы куллыкшысы» деген омырав белгиси мен савгаланган. 2012 йылдан алып Р.Т.Есенеев Ространснадзордынъ СКФО бойынша регионлар ара юртлык Управлениесининъ басшысынынъ орынбасары болып ислейди.

Рустам Мухадинович Магомедов Кызыл-Юрт авылынынъ мектебин кутылган сонъ, Воронеж каласында Аьскершилик инженерлик авиациялык университетин окып битирген.

Аьскершилик кызмет йылларында Р.Магомедов гуманитарлык ярдам этуьв бойынша ислерде, 2021 йылда Россиядынъ тысында спецоперацияда катнаскан. Оннан баска ердесимиз «СОЮЗ МС» транспортлык пилотлык ава кемелерди йиберуьв эм ерге туьсуьв шакларында излев-куткарув операцияларында ортакшылык эткен. Кызмет кылувында коьрсеткен йигитликлери уьшин, Р.Магомедовка болжалдан алдын майордынъ мертебеси берилген.

Соьлеги заманда ол Дондагы Ростов каласында ВВС эм ПВО 4-нши Аьскеринде излев-куткарув эм парашют-десант службасынынъ басшысы кебинде аьрекетлейди. Аьскершилик ислердинъ ветераны Р.М.Магомедов «Эрлик ордени мен», Суворовтынъ медали мен, «Оьлгенлерди куткарув уьшин», «Аьскершилик коьримлиги уьшин» медальлер мен, оьзге ведомстволык савгалар ман белгиленген.

ДЕН САВЛЫКТЫ КАЙТАРУВШЫЛАР

Руслан Хаджумарович Матакаев авыл мектебин кутылганнан сонъ, Черкесск каласынынъ медицина училищесине окувга туьскен. Оны 1996 йылда кутылып, Майкоп каласындагы Кобан медициналык академиясынынъ Адыгей филиалында окыган. 2003 йылда окув отанын кутылып, куллыкка туьскен эм Черкесськтинъ кала больницасында интернатурады оьткен.

2004 йылдан алып Хабез орталык район больницасында хирург болып куллык этеди. 2010 йылдан 2014 йылга дейим бас врачтынъ орынбасары болып ислеген.

Р.Х.Матакаев Хабез эм Абаза районынынъ, аьле Ногай районынынъ да яшавшылары арасында уьйкен сый ман пайдаланады.

Артур Билялович Матакаев 2001 йылда ерли мектепти кутылып, Ставропольдинъ медициналык колледжине окувга туьскен. Колледждинъ 1 курсын кутылып, орта билим алганы акында отличиели аттестатты алып, Ставропольдинъ оькиметлик медициналык академиясына окувга туьскен.

2009 йылда бу йогары медициналык окув отанын «Лечебное дело» кесписи бойынша етимисли кутылган.

2010-2011 йылларда А.Б.Матакаев травматология эм ортопедия кафедрасында интернатурады оьткен, травматолог-ортопедтинъ кесписин алган.

2012 йылдан алып оьзининъ ис аьрекетин Ногай районынынъ орталык поликлиникасында травматолог – ортопед болып баслаган.

Артур Билялович Матакаев 2018 йылдан алып Ногай район орталык поликлиникасын басшылайды.

Альбина Мухарбиевна Магомедова 2008 йылда СКГГТА-дынъ медициналык институтына окувга туьсип, мунда «Лечебное дело» кесписи бойынша толы йогары билим алган.

2014-2015 йылларда Ставропольдинъ оькиметлик медициналык университетинде 2 номерли кала клиникалык больницасынынъ негизинде терапия бойынша интернатурады оьткен. 2015-2017 йылларда Карашай-Шеркеш медициналык колледжинде терапия бойынша окытувшы болып ислеген.

2019 йылдан алып 2022 йылга дейим Псаучье-Дахе авылынынъ участок больницасында стационарда, биргесине участок терапевти болып ислеген.

2022 йылдынъ февраль айыннан алып А.М.Магомедова Ногай районынынъ Эркин-Шахар поселогында участок врачы болып куллык этеди.

Зульфия Руслановна Мижева 2011 йылда Керуьв-Кавказ оькиметлик академиясынынъ медициналык институтына окувга туьскен эм 2019 йылда «Лечебное дело» кесписи бойынша диплом алган.

2017-2019 йылларда, окый турып, Карашай-Шеркеш республикалык клиникалык больницасында реанимациялык боьлигинде медсестра-анестезист болып ислеген.

2019-2020 йылларда Ставропольдинъ край клиникалык коьп йоьнелисли орталыгында, 4 номерли поликлиникасында участок терапевти болып куллык эткен.

2020 йылдынъ март айыннан алып буьгуьнге дейим З.Р.Мижева Ногай орталык район поликлиникасында, Икон-Халк авылынынъ участок терапевти болып ислейди.

Зульфия Руслановна эки йылдынъ бойында СКГА-да, Карашай-Шеркеш клиникалык республикалык больницасынынъ негизинде терапия бойынша ординатурады оьтеди.

Р.Т.Есенеев

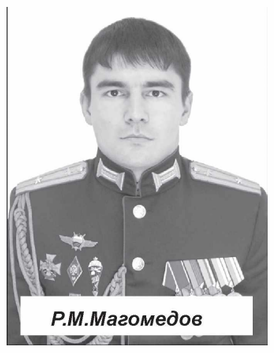
Р.М.Магомедов

Б.Д. Матакаев

Р.Х. Матакаев

А.Б. Матакаев

А.М. Магомедова

З.Р.Мижева

ИСТЕ АТЛАРЫН АЙТТЫРАДЫЛАР

Батыр Хезирович Матакаев 2008 йылда Турциядынъ Анкара каласында Гази университетининъ «Административлик эм экономикалык илмилер» факультетининъ «Экономика» боьлигин окып кутылган.

2008-2021 йылларда «Кредит Европа Банк (Россия)» АО-сында ислеген. 2021 йылдан алып «КрокусБанк» коммерциялык банкын басшылайды.

Аьрекетининъ тамамы бойынша акционерлердинъ токтасы ман Б.Матакаев «Крокус Групп» партнерынынъ Управляющийи кебинде банк эм финанс соравлары бойынша аьрекетлик авасын кенъейткен.

2017 йылда А.Г. эм Н.Г.Столетовлар атлы Владимир каласынынъ оькиметлик университетинде магистрдинъ дережесин яклаган.

Батыр Матакаев Кавказ халкларынынъ Россиялык конгрессининъ Президиумында ногайлардынъ элшиси болады, ол белсинли ямагатшылык аьрекетши.

Ол Москвада Россия Федерациясынынъ Сатувэтуьв – Промышленность палатасынынъ финанс-промышленность эм инвестициялык политика советинде Орта эм Кишкей эпшилликти финанслав соравлары бойынша комиссиядынъ председателининъ орынбасары, Россияда биринши яналас уйгынлавшы “Unicorn Challenge” Ат Промоушн компаниясынынъ яналас уйгынлавшысы, атшылык тармакты оьрлендируьв мен каьрлейди.

Арсен Батырович Матакаев Кызыл-Юрт авылында 1982 йылда тувган. 2004 йылда Санкт-Петербургтынъ саьвде-экономикалык институтын (СПбТЭИ) «Бухгалтерский учет эм аудит» кесписи бойынша кутылган. 2004 йылдан алып А.Б.Матакаев «Киров рыногы» ООО-сынынъ бас бухгалтерининъ орынбасары болып ислеген.

2008 йылда А.Б.Матакаев Санкт-Петербургтынъ Коьз-салув-эсаплав палатасына оькиметлик гражданлык службасына туьскен эм соьлеги заманда бас специалист – экспертлик-аналитикалык инспекциясынынъ инспекторы болып куллык этеди.

Айгуль Хезировна Мамбетова (Матакаева) 2006 йылда КЧГТА-дынъ орта кеспилик колледжининъ «Экономика эм бухгалтерлик эсап» кесписи бойынша окувын кызыл дипломга кутылган эм тап сол йылда Карашай-Шеркеш оькиметлик академиясына йогары билим алув мырат пан туьскен. Экономисттинъ кесписин алган кыз окувын кызыл дипломга кутылган.

Айгуль Хезировна Москва каласында туьрли предприятиелерде бухгалтер, бухгалтердинъ ярдамшысы, финанс директоры болып ислеген.

2012-2021 йылларда А.Х.Мамбетова «Меркурий АПК Прохладненский» НАО-сында тамада бухгалтер болып ислеген, оннан сонъ буьгуьнге дейим «Меркурий-3» ООО-сында кесписи бойынша ислейди. 2007 йылда Россиядынъ 7-нши Савлайроссиялык Халк хозяйствосын оьрлендируьв Олимпиадасында диплом ман савгаланган.

2008 йылда А.Х.Матакаева КЧГТА-дынъ экономикалык факультетининъ аспирантларынынъ эм студентлерининъ VII илми-практикалык конференциясында катнасувы уьшин дипломга тийисли этилген.

Мадина Борисовна Кукаева Керуьв-Кавказ оькиметлик академиясынынъ медициналык институтында «Лингвистика» кафедрасынынъ тамада окытувшысы болып ислейди. Ол студентлерди англичан тилине уьйретеди.

1999 йылда Мадина Черкесськтинъ педагогикалык колледжине туьсип, оны окып битиргеннен сонъ, Ставропольдинъ оькиметлик университетинде «Тыс кыраллар тиллерин эм маданиятларын окытувдынъ теориясы эм методикасы» кесписи бойынша билимлерин оьстирген.

Оьзининъ педагогика аьрекетин Мадина Борисовна тувган авыл мектебинде баслаган, сонъ Санкт-Петербург каласына кеткен. Онда профессор М.А.Бонч-Бруевич атлы телекоммуникациялар университетине куллыкка туьскен.

2016 йылда М.Б.Кукаева Керуьв-Кавказ оькиметлик академияга, экономика институтына кайткан.

2020 йылда Мадина Борисовна У.Д. Алиев атлы Карашай-Шеркеш оькиметлик университетинде «Билимлендируьв эм педагогикалык илмилер» йоьнелиси бойынша аспирантурады кутылган.

Буьгуьнги куьнде М.Б Кукаева орыс эм англичан тиллеринде илмилик макалалардынъ, студентлер уьшин методикалык кулланмалардынъ авторы болады, илмилик диссертациядынъ уьстинде куллык этеди.

Мадина Борисовна Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Правительствосынынъ Разылык хаты ман савгаланган, КЧР экономикалык министерствосынынъ конкурсында баргылы орынга тийисли болган.

СПОРТ – САВЛЫКЛЫ ЯШАВДЫНЪ НЕГИЗИ

Борис Джумаевич Матакаев Кызыл-Юрт авылында тувган.

Бизим ногай аьдемлер эртеден алып ден савлыкты шыныктыратаган ойынлар ман кызыксынганлар. Олардынъ ишинде айырым орынды куьрес туткан. Энъ белгили ногай куьресшилерининъ бириси деп Борис Джумаевич Матакаев (ериндe еннетли болсын) саналады.

Б.Х. Матакаев

А.Х. Мамбетова

А.Б. Матакаев

Б.А. Матакаев

М.Н.Маметханов

М.А.Джемакулов

М.М.Джемакулов

Онынъ пелувандыкындай куьши бар эди. Аьле аьскер сыдыраларында авыр атлетика ман эм куьрес пен каьрлеп баслаган. Б.Д.Матакаев Ставрополь крайынынъ эм аьвелги Карашай-Шеркеш автономиялы областининъ баьленше кере чемпионы болган. Ердесимиз коьплеген медальлер мен, Сый грамоталар ман эм Разылык хатлар ман савгаланган.

Билял Ахматович Матакаев 2008 йылда СГА-дынъ Черкесськтеги филиалын кутылган, экономика бакалаврынынъ дережесин алган, 2017 йылда экономика бойынша магистратурады кутылган, 2015 йылда У.Д. Алиев атлы Карашай-Шеркеш оькиметлик университетинде ден карувлык культура эм спорт бойынша курсларды оьткен, ден карувлык культура эм спорт бойынша окытувшыдынъ кесписин алган.

2011-2012 йылларда Ногай муниципал районынынъ билимлендируьв боьлигинде бухгалтер болып ислеген. Оннан сонъгы уьш йылды Ногай муниципал районынынъ орталык поликлиникасында экономист болып куллык эткен.

2015 йылдан алып ол «Ногайстан» балалар-яс-явка мектебинде эм Икон-Халк орта мектебинде окытувшы болып ислейди.

М.Б.Кукаева

2022 йылдынъ январь айыннан алып Б.А.Матакаев Черкесске спорт куьреси бойынша СШОР РГБУ-га тренердинъ ис орынына алынган. Ол районда эм калада аьрекетин биргесине бардырады. Уста тренердинъ тербияланувшылары – Амаль Керейтов эм Амаль Джандубаев – Европадынъ эм Россиядынъ чемпионлары. Яс спортшылар Камиль Карасов эм Амаль Джандубаев келеекке сенимди тувдыратаган тербияланувшылары.

Магомет Назирович Маметханов – дзюдо эм самбо бойынша спорт устасы. Ол Карачаевск каласынынъ У. Алиев атлы Карашай-Шеркеш оькиметлик университетин окып битирген. 2017 йылда яс спортшы Черкесськтинъ 17 номерли гимназиясына ден карувлык культурадан окытувшы болып куллыкка туьскен. Бир кесек заманды куллык эткеннен сонъ Магомет Савлайроссиялык сынаслардынъ коьп кере баргышысы, дзюдо бойынша Россиядынъ йыйылма командасынынъ санында болган. Тренер Кызыл-Юртта балаларга дзюдо секциясын ашкан, олар авылдынъ мектебинде куьреседилер. Тренер Черкесск калада дзюдо бойынша «Эльбрусоид» спорт клубынынъ эм «Олимпик» дзюдо эм самбо спортшколасынынъ тербиялавшысы.

Магомет Назирович Кызыл-Юрт мектебинде косымша билимлендируьвден окытувшы болып ислейди. Соьлеги заманда мектепте ремонт барады, эм тренер оьзининъ тербияланувшылары ман авылдынъ спорт комплексинде каьрлейдилер.

Мурат Азретович Джемакулов 2003 йылда Абхазияда Сухумидинъ милициядынъ айырым орта мектебине «Право саклав аьрекетлиги» кесписи бойынша окувга туьскен, эм эки йылдан окувын етимисли кутылып, юристтинъ кесписин алган.

Абхазияда окыган йылларында ол спорт пан каьрлеген, коьплеген сынасларда катнаскан. Сонъ Новый Уренгойга кетип, туьрли ерлерде ислеген. Оннан кайтып, авыл мектебинде эркин куьрес бойынша секцияды юргистип баслаган. Мураттынъ балаларды эркин куьреске уьйрететаганына быйыл 11 йыл толады.

2013 йылда Карачаевск университетининъ ден-карувлык культура факультетине окувга туьскен эм оны 2018 йылда окып кутылган, кеспили педагог-тренер болган.

Авылдынъ яслары кими курылыс материаллары ман, кими кол ярдамлары ман эски клубтынъ ишине, тысына ремонт этип, спортшкола ашканлар. Бес йылдынъ бойында этилген ремонттан сонъ озган йылдынъ куьзинде спортшкола аьрекетин баслаган.

Мурат Азретовичте эркин куьрес пен 40 бала каьрлейди. Олар Савлайроссиялык, СКФО, республикалык сынасларда катнасадылар, баргылы орынларды аладылар.

Мураттынъ улы **Мухаммад Джемакулов** 6 ясыннан алып эркин куьрес бойынша секциясынынъ катнасувшысы болады. Спортка суьювди баладынъ атасы – тренер Мурат кеплеген.

2019 йылда республикамызда Гум-Баши тав кешувинде Мухаммад 2 саьаттинъ бойында кевдесин 2085 кере коьтерип (пресс), дуныялык рекордшы болган. Эм Мухаммадтынъ бу етимиси биринши тувыл.

Мухаммад 2021 йылдынъ март айынынъ сонъында «FLCHT HOVSE WEL» фитнес клубында «Спорттынъ балалары» деп аталган балалар уьшин сынасларда катнаскан, ол Савлайдуныялык рекордын коьрсеткен – 2 саьаттинъ бойында яткан ериннен кевдесин 2821 кере коьтерип, Россиядынъ Рекордлар Китабына киргистилген.

2017 йылда Мухаммад Кие Кураннынъ 20 бетин яттан уьйренген. Куран окувшылардынъ 4-нши аьдеттеги республикалык конкурсында катнаскан эм 3-нши орынды алган. Араб тилинде Куранды окып биледи.

Мухаммад окувда да - ийгилердинъ бириси. Ол шалысып, тек ийги белгилерге окыйды.

Баспага аьзирлеген
Мария МАТАКАЕВА.

Кутлаймыз!

Адыге-Хабль авылыннан

Джамиля Эреджеповна АКСИЕВА

11 апрельде 85 йыллык мерекесин белгиледи.

Ак юректен сага буьгуьн,
анамыз,
Кенъ денъиздей мол яшавды
йораймыз.
Бир заманда куьлки сеннен
таймасын,
Мерекенъ мен сени суьйип
кутлаймыз.
Эсик какпай, тувганларынъ
келсинлер,
Сагынсынлар сага буьгуьн
берк савлык.
Шокырактай ийги соьзлер
аксынлар,
Болсын сенинъ бас йолавшынъ –
алаллык.
Ийгиликке багысладынъ
яшавды,
Соннан бери оьтти йыллар
йылысып.
Кетти олар кайтпаска
деп оькинме,
Болсын сенинъ уьйинъде
тек мол наьсип.

Кызлары Лиза, Насыпхан, киеви Сами, йиенлери Рауф, Мурат, келини Айнара эм йиеншери Бэллочка.

Газетада баспаланган макалалардынъ авторлары келтирилген фактлардынъ, цитаталардынъ, экономика-статистикалык билдируьвлердинъ, аьдемлердинъ оьз атларынынъ, географиялык атлардынъ эм оьзге билдируьвлердинъ дурыслыгы, соны ман биргесине материалларда ашык баспалап болмайтаган билдируьвлердинъ барлыгы уьшин яваплыкты юргистедилер.

Редакциядынъ ойы авторлардынъ ойлары ман келиспеске болады. Келген материалды баспалавга яде баспаламавга, авторлар ман языспаска редакциядынъ правосы бар. Колязбалар эм оьзге затлар артына кайтарылмайдылар эм рецензияланмайдылар.

Р эм * белгилер салынган материаллар рекламалык негизинде баспаланадылар.

Ногай давысы

Бас редактор А.Ю.АТУОВА

НОМЕРДИ АЬЗИРЛЕГЕНЛЕР:
К.Добагова – бас редактордынъ орынбасары; М.Мижева – яваплы секретарь; А.Найманов – дежурный редактор; З.Куратукова, Ф.Бикарова – корректорлар; А.Киреева – компьютер операторы.

УЧРЕДИТЕЛИ — НАРОДНОЕ СОБРАНИЕ (ПАРЛАМЕНТ) КЧР, ПРАВИТЕЛЬСТВО КЧР

Газета перерегистрирована Управлением Роскомнадзора по Карачаево-Черкесской Республике. Свидетельство ПИ № ТУ 09- 00027 Р от 09 июня 2010 года.

Газета отпечатана в ООО «Издательство «Южный регион» г.Ессентуки, ул. Никольская, 5 «а». Способ печати офсет – 2 п.л. Индекс – 54041. Тираж – 1565. Заказ №
Способ распространения газеты – подписка, цена на I полугодие 2022 г. – 551 руб. 16 коп.

За доставку газеты подписчикам отвечает Управление федеральной почтовой связи КЧР. Тел.25-01-73.

АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЯ: 369000. г.Черкесск, пл.Кирова, 23, Дом Печати, редакция газеты «Ногай давысы»
Электронный адрес: nogai_d@mail.ru, www.nogay-davysy.smi09.ru.
ТЕЛЕФОНЫ: главный редактор – 26-36-50; заместитель главного редактора – 26-36-50; ответственный секретарь – 26-36-50; общественно-политический и экономический отделы – 26-52-18; отделы культуры и писем – 26-52-18.
Газета подписана в печать: по графику – 17.00, факт – 17.00